

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

CENTAR ZA
DEMOKRATIJU

ZAŠTO GLASAM KAKO GLASAM AKO UOPŠTE GLASAM

ZBORNİK RADOVA SA KONFERENCIJE

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

CENTAR ZA
DEMOKRATIJU

ZAŠTO GLASAM KAKO GLASAM AKO UOPŠTE GLASAM

ZBORNİK RADOVA SA KONFERENCIJE

ZBORNİK RADOVA SA KONFERENCIJE ZAŠTO GLASAM, KAKO GLASAM, AKO UOPŠTE GLASAM

IZDAVAČ

FRIEDRICH EBERT STIFTUNG
Dositejeva 51, 11 000 Beograd

ZA IZDAVAČA

Ana Manojlović

UREDNIK

Zoran Stojiljković

AUTORI

Zoran Slavujević
Zoran Stojiljković
Milan Jovanović
Zagorka Golubović
Jasminka Dulić
Srećko Mihailović
Boriša Aprcović
Vladimir Vuletić
Dragan Stanojević
Jovan Komšić
Slobodan Antonić
Ksenija Marković
Siniša Atlagić
Olivera Komar
Jelena Žegarac
Ana Stojiljković
Bojan Klačar
Senka Ignjatović
Slaviša Orlović
Dušan Spasojević

LEKTURA I KOREKTURA

Tamara Petrović

DIZAJN I PRIPREMA ZA ŠTAMPU

Marko Zakovski

ŠTAMPA

Grafolik, Beograd

TIRAŽ

300 komada

ISBN 978-86-83767-36-6

BEOGRAD, 2012. GODINE

POLOŽAJ MLADIH U POLITICI I POLITIKA MEĐU MLADIMA

SAŽETAK

Danas, u uslovima demokratskog političkog poretka, čini se da mladi nestaju kao subjekti sa političke scene. U političkoj istoriji našeg društva mladi nisu konstantno imali dominantan uticaj, ali su se uvek pojavljivali kao politički subjekt koji je imao aktivan odnos prema političkim dešavanjima – da podsetimo slučaj studentskih protesta '68 i studentski i građanski protesti devedesetih. Danas je situacija drugačija, mladi imaju izuzetno pasivan odnos prema političkim zbivanjima, nezainterosovani su i nedovoljno informisani o političkim temama i problemima. Ovaj rad je pokušaj da se otkriju neposredni uzroci ovakvog stanja, stoga je predmet rada analiza položaja mladih u političkom životu i upoznavanje sa percepcijama mladih o političkim i društvenim prilikama našeg društva. Rad se sastoji iz dva dela. U prvom delu rada autorka pokušava da utvrdi motive učešća, odnosno neučešća mladih u političkim procesima na osnovu rezultata istraživanja sprovedenog u martu tekuće godine u organizaciji Centra za slobodne izbore i demokratiju, Centra za novu politiku i Friedrich Ebert Stiftung. U drugom delu rada je tema analiza izbornih lista, koje su imale učešće na nedavno održanim parlamentarnim izborima i učešće mladih u parlamentarnim sazivima sa namerom da se utvrdi koliki uticaj imaju mladi kao politički akteri na kreiranje i sprovođenje javnih politika.

U medijskoj i stručnoj javnosti vlada mišljenje da mladi imaju inherentan stav prema politici i da se ne zanimaju mnogo za politička dešavanja. Nezainterosovanost mladih za politiku nije trend koji se pojavljuje samo u Srbiji, može se reći da i na globalnom nivou takođe vlada tendencija neučešća ili slaba zainteresovanost mladih za politički život. Ono što treba ispitati jeste tačnost ove tvrdnje i ukoliko je tako, koji su motivi i razlozi za ovakvu simptomatičnu nezainterosovanost. Cilj rada je da se ponude razlozi političkog (ne)angažmana među mladima kao i da se ponudi odgovor na pitanje da li mladi u Srbiji imaju politički uticaj i ako ga imaju u kojoj meri je izražen.

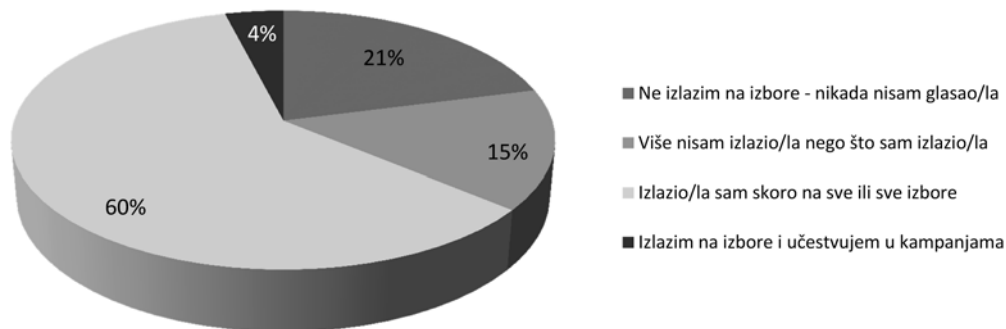
Na nedavno održanim izborima za sve nivoe vlasti, glasalo je u proseku oko 58% biračkog tela (http://www.rik.parlament.gov.rs/cirilica/saopštenja_frames.htm : maj 2012). S obzirom na to da još uvek nije završen proces obrade glasačkih listića, još uvek se ne mogu izvršiti analize koje bi mogle dati preciznije podatke o izlaznosti mladih na izbore. U nedostatku ovih podataka poslužićemo se istraživanjem javnog mnjenja sprovedenog uoči izbora u organizaciji Centra za slobodne izbore i demokratiju, Centra za novu politiku i Fondacije Fridrih Ebert.⁹⁸ Istraživanje je sprovedeno u martu mesecu tekuće godine sa namerom da se predstavne stavovi mladih o društvenim i političkim prilikama u Srbiji. Ispitanici su bili građani u rasponu od 18 do 35 godina. Rezultati istraživanja pokazuju da se na predstojećim izborima ne očekuje veće odstupanje izlaznosti mladih na izbore u odnosu na ostalu populaciju. Rezultati ovih istraživanja su sledeći: polovina ispitanika – 48% je dalo potvrđan odgovor o izlasku na izbore, dok je 28% odgovorilo da će verovatno izaći na izbore (CeSID/CNP/FES mart 2012: 24). Na osnovu ovih podataka, možemo zaključiti da je dve trećine građana mlađih od 35 godina imalo nameru da iskoristi svoje biračko pravo. Ako ovim rezultatima dodamo i gore navedene podatke o ukupnoj izlaznosti, koja je skoro 60%, možemo pretpostaviti da je sigurno oko polovine građana mlađih od 35 godina koja ima biračko pravo izašla na izbore.

⁹⁸ Iz tehničkih razloga preglednosti teksta će se u daljem delu rada korsiti samo oznaka CeSID/CNP/FES mart 2012. Više o ovom istraživanju na: <http://www.fes.rs/pubs/2012/pdf/Stavovi%20mladih%20o%20društeno%20politicnim%20prilikama%20u%20Srbiji.pdf>

KAKO MLADI VIDE POLITIČKI ŽIVOT SRBIJE?

Rezultati istraživanja koje je sprovedeno u martu tekuće godine, pokazuju da više od polovine ispitanika (građana starosti između 18 i 35 godina) jeste iskoristila svoje biračko pravo i učestvovala na skoro svim dosad održanim izborima (CeSID/CNP/FES mart 2012: 24)

Grafikon 1: Ranija (ne)participacija u izbornim procesima

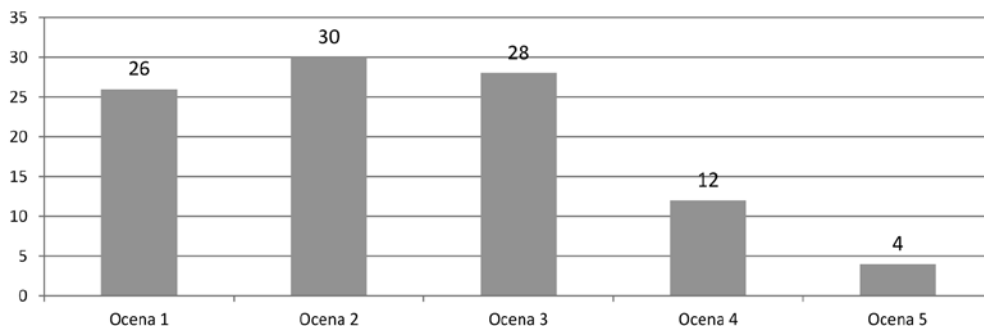

Izvor: CeSID/CNP/FES mart 2012.

Na osnovu podataka iz Grafikona 1 možemo doneti sledeće zaključke. Prvo, najveći procenat mladih učestvuju u izbornom procesu samo kroz aktivnosti glasanja na izborima. Podatak da samo 4% ispitanika uzima učešće u političkim kampanjama (vidi Grafikon 1) i da se 83% izjašnjava da nije politički angažovano (CeSID/CNP/FES, 2012: 13) ukazuje na postojanje generalnog trenda neparticipacije mladih u predizbornim procesima kao i u aktivnostima partija koje nisu vezane za izbore. Ovako visoki stepen neangažovanosti ukazuje na to da se mladi i ne zanimaju mnogo za aktivnosti u okviru političkih partija. Razlog za ovakvo stanje stvari možemo potražiti u sledećem. Prvo, zainteresovanost za političke procese i spremnost učešća u njima je na izuzetno niskom nivou u Srbiji. Ovu tvrdnju potkrepljuju rezultati različitih istraživanja. Rezultati studije istraživanja koja se sprovodila u svim evropskim zemljama, a koja je imala za temu ispitivanje vrednosnih stavova građana, pokazuje da je stanje o spremnosti učešća građana u političkim procesima u Srbiji slično kao u zemljama regiona. Prema rezultatima, Srbija je zajedno u grupi sa svojim susedima Bosnom i Hercegovinom, Crnom Gorom i Makedonijom; za nijansu je bolje stanje u Sloveniji i Hrvatskoj, dok je nešto niži stepen volje za učešćem u političkim procesima u Albaniji i Bugarskoj, a ubedljivo najniži stepen volje za učešćem u političkim aktivnostima se beleži u Mađarskoj i Rumuniji (<http://www.tilburguniversity.edu/evs/joinpoliticalactions.jpg> : maj 2012)

Rezultati istraživanja koje su sproveli CeSID/CNP/FES prikazuju sličnu sliku generalne malodušnosti mladih prema političkim dešavanjima.

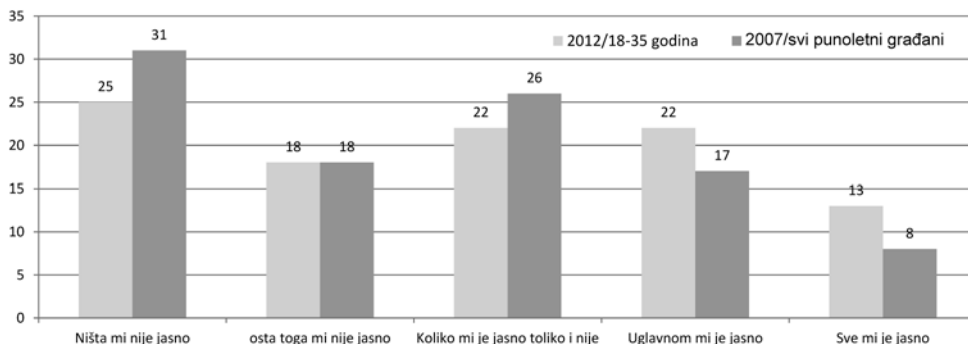
Grafikon 2: Ocena zainteresovanosti za politička dešavanja u Srbiji

Izvor: CeSID, mart, 2012.

Podaci iz grafikona pokazuju da je ocena zainteresovanosti za politiku u Srbiji malo „jača“ dvojka (2,38). Moramo nagovestiti da ovakva ocena nije ohrabrujuća kako za same građane, tako ni za političku elitu. Međutim, iako postoji veliki stepen nezainteresovanosti za političke procese, kada govorimo o informisanosti, stanje je malo bolje. Naime, procenat onih kojima su jasna i koji razumeju politička zbivanja je veći za 10% od onih koji navode da im u oblasti politike ništa nije jasno. Ovde se mora navesti još i to da je stanje informisanosti o političkom životu bolje danas nego pet godina ranije. (CeSID/CNP/FES, mart 2012: 9)

Grafikon 3: Da li vam je jasno šta se dešava u oblasti politike?

Izvor: CeSID/CNP/FES, mart 2012.

Drugi uzrok, koji dodatno povećava stepen nezainteresovanosti i nemoći kako za politički život tako i za konkretnu političku akciju, jeste percepcija političkih partija i njihovih aktivnosti. Obzirom na to da političke partije, kao i njihovi funkcioneri, predstavljaju „apsolutne prvake“ u stepenu nepoverenja među građanima Srbije, podatak da mladi odbijaju da aktivno učestvuju u radu političkih partija nije iznenađujuć. Ovde moramo napomenuti da političke partije zajedno sa političkim institucijama u čijem formiranju uzimaju direktnu ulogu – Narodna skupština i vlada – već nekoliko godina unazad uživaju najniži stepen poverenja. Tako u 2005. godini 63% građana se izjašnjava da ne veruje političkim partijama, dok 29% ima poverenje (Stojiljković, 2008: 382). U 2010. godini je stepen nepoverenja isti kao u prethodnoj godini, oko 60%, dok je znatno opao procenat onih građana koji se usuđuju da ukažu poverenje političkim partijama oko 11% (Slavujević, 2010: 61). Ako uporedimo današnje raspoloženje među mladima sa raspoloženjem ostalog dela populacije, uvidećemo da nema značajnijih odstupanja. Jasno nepoverenje prema političkim partijama iskazuje 65% ispitanika, dok stepen poverenja opet pokazuje tendenciju pada – u slučaju mladih to je samo 7% (CeSID/CNP/FES, 2012: 19). Ovako visoki stepen nepoverenja je u skladu i sa nalazom da 66% mladih nije član, niti podržava i jednu političku partiju (CeSID/CNP/FES, 2012: 12). Kada se postavi pitanje razloga za političko angažovanje, rezultati su sledeći: 83% ispitanika navodi da nije politički angažovano, 9% ispitanika kao razlog angažmana navodi verovanje u ideje političke stranke, 4% politički angažman vidi kao jedini način da doprinese poboljšanju stanja u Srbiji, a 4% navodi da je politički angažman jedini način da se omogući zaposlenje i napredovanje u poslu (CeSID/CNP/FES, 2012: 13). Analizom ovih rezultata možemo videti da među mladima politički angažman nije preterano popularan izbor. Kod onih koji se opredele za politički angažman postoje dve tendencije. Jedna se odnosi na to da se politički angažman povezuje sa ideološkom bliskošću sa strankama, dok je druga tendencija povezana sa vrlo pragmatičnim shvatanjem politike, gde se članstvo u stranci percipira kao jedini put do zaposlenja. Ovaj problem gde se partije shvataju kao jedan vid „agencija za zapošljavanje“ dodatno opterećuje tananu nit poverenja koja postoji između birača i partija.

Iako postoji i među odraslom populacijom kao i među mladima, izrazito nepoverenje prema ključnim subjektima izbornog procesa – političkim partijama, nije dovelo do povećanja apstinencije na održanim izborima. Naprotiv, većina građana je izašla na izbore i dala svoj glas i poverenje nekoj od partija. Da li izlaznost od 57,94% i osvajanje 44,52% glasova, kada se saberu pojedinačni rezultati tri izborne liste vladajuće koalicije: Lista za bolji život – Boris Tadić – 22,09%, SPS-PUPS-JS – 16,02% i URS – 6,41%, ukupno: 44,52% (http://www.rik.parlament.gov.rs/cirilica/saopstenja_frames.htm maj 2012) znači da su građani zadovoljni dosadašnjom politikom i da rezultate prethodne vlade smatraju prihvatljivim?! Iako su postojale kampanje tzv. „belih listića“ koje su imale za cilj da ukažu na nezadovoljstvo postojećim izborom i postave pitanje legitimnosti izbornih ponuda i izbornih igrača, ovako visok odziv birača potvrđuje da biračko telo i dalje želi da iskaže svoju volju izlaskom na izbore, uprkos stalnom ponavljanju fraze „svi su oni isti“ i „biram manje zlo“! U duelu „Baterije“ i „belih listića“, kao konačni pobednik izlazi „Baterija“!⁹⁹ Da li procenat izlaznosti na izbore među mladima odstupa u značajnijoj meri u odnosu na ostali deo populacije? Ostaje nam da otkrijemo odgovor na ovo pitanje. Ali, s obzirom na rezultate gore navedenog istraživanja, ne očekujemo neka značajnija odstupanja.

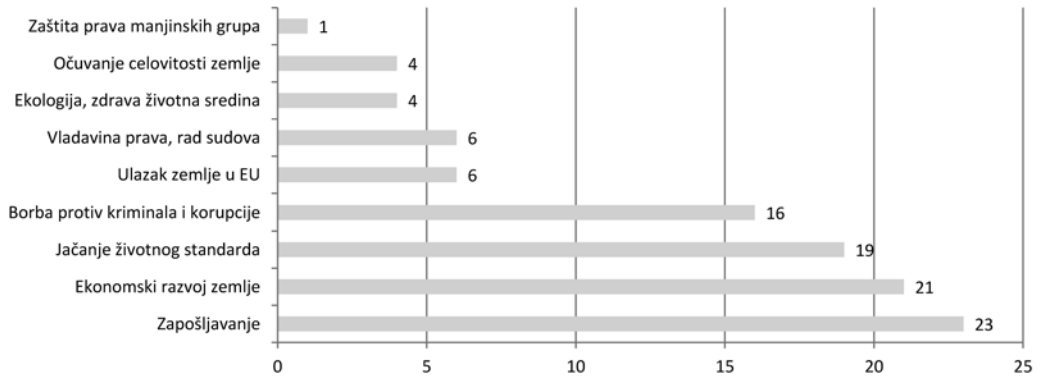
Pošto smo predočili nalaze koji se odnose na percepcije zainteresovanosti, informisanosti, političke angažovanosti, kao i stav prema političkim partijama, možemo zaključiti da među mladima u Srbiji vlada visoki stepen nepoverenja u institucije političkog sistema. Visok stepen nepoverenja nije novost, ali izuzetno izražen osećaj nemoći i nezainteresovanosti i odsustvo lične inicijative vodi nestajanju mladih kao političkih subjekata. Odgovornost za stanje političkih i društvenih prilika je odgovornost koju dele svi, i elite i građani. Ako sagledamo nalaze istraživanja postavlja se pitanje da li su građani Srbije, a među njima i mladi „politički impotentni“ (Stojilković, 2008: 378).

Koja su to „goruća“ pitanja i teme među mladima? Pošto politička dešavanja i borba za uticaj na društvena zbivanja putem nekog vida političkog angažmana definitivno nisu. Nije teško pretpostaviti odgovor na pomenuto pitanje. Prioritet broj jedan je zaposlenje. Najveći problem danas među mlađom populacijom je visok stepen nezaposlenosti. Od ove „boljke“ ne pate samo mladi u Srbiji, ovo je jedan od najvećih problema društva u Srbiji, jer je procenat nezaposlenosti u stalnom porastu. Sa problemom nezaposlenosti se javlja i problem migracija u potrazi za poslom, što Srbi, kao jedna od najstarijih nacija u Evropi, nemaju luksuz da tolerišu. Naime, Srbija se suočava sa dve vrste migracija: unutrašnja – masovni odlazak mladih iz sela u veće gradove i migracija usmerena ka inostranstvu. Istraživanja pokazuju da čak 35% mlađe populacije razmišlja o iseljenju, dok 46% odlazi iz mesta svog stanovanja u potrazi za boljim životnim standardom, a svaki treći migrira u potrazi za poslom (CeSID/CPA/FES: 24). Na Grafikonu 4 su prikazane teme koje mladi doživljavaju kao svoje prioritete.

Iz grafikona se vidi da je apsolutno primarna stvar za mlađu populaciju zapošljavanje, zatim slede ekonomski razvoj i jačanje životnog standarda. Četvrto mesto prioriteta zauzimaju borba protiv kriminala i korupcije. Procenat zainteresovanosti za borbu protiv kriminala i korupcije bi morao biti veći, jer je upravo to jedna od glavnih prepreka regularnom načinu zapošljavanja. Ovde moramo dodati da je problem mita i korupcije u našem društvu izuzetno rasprostranjen i da bi se u ovu grupu problema moglo svrstati i stranačko zapošljavanje, o čemu je već prethodno bilo reči. Isto tako bi vladavina prava morala biti bolje pozicionirana na skali prioriteta mladih, jer bez vladavine prava nema ni poboljšanja životnog standarda, bar ne „običnih“ građana.

⁹⁹ Baterija je aktivistička mreža i web portal koji povezuje mlade iz 20 gradova Srbije sa ciljem da podstakne različite oblike aktivizma među mladima. U toku predizborne kampanje ova mreža je širom gradova Srbije nastupila sa nekoliko akcija da bi informisala mlađu populaciju o izbornim dešavanjima i o političkom životu uopšte. Kao najinteresantnije izdvajamo sledeće akcije: „Nema anketa“ i „Drži ih na povocu – Glasanjem ih teraš da te slušaju“. Više o ovom vidi na: www.baterija.org/akcije/ Vidi: S. Mihailović Predizborne beleške – esej na belom papiru u Politički život Srbije br. 4. „Ideja „belih listića“ je ideja fingiranjem ugovora, o prevari; ako oni nas varaju, varaćemo i mi njih; država nas krade potkradaćemo i mi nju, svi se švercuju, švercovaću se i ja... Uči ili ne uči u vrzino kolo?“

Grafičkon 4: Prioriteti mladih u Srbiji

Izvor: CeSID/CPA/FES, mart 2012.

Pregledom prikazanih nalaza i podataka možemo zaključiti da među mladima „velike teme“, poput Evropske unije ili pitanja Kosova i Metohije, više nisu primarne. U uslovima svetske ekonomske krize i recesije mladi se najviše okreću ekonomskim temama i pitanjima svakodnevnog života. Ono što ostaje kao problem jeste pitanje migracija i emigracija. Sa ovim problemom će društvo Srbije morati da se suoči i ponudi neko konkretno rešenje, jer nema razvoja društva bez mladih kao generatora promena i razvoja.

Pošto je napravljen uvid u skalu prioriteta mladih, prikazne su njihove percepcije političkih zbivanja, procesa i aktera, sada ćemo se usmeriti na prikaz položaja mladih u politici. Teme su konkretno: položaj mladih na izbornim listama i položaj mladih u parlamentu. Namera je da se utvrdi u kolikoj meri mladi učestuju kao aktivni politički činioци u procesu donošenja odluka.

MLADI NA IZBORNIM LISTAMA

U predstojećem delu rada će biti prikazani podaci o kandidatima koji su mlađi od 35 godina, a koji se nalaze na izbornim listama i onih koji su već nosioci mandata u parlamentarnom sazivu iz 2008.godine. Namera je da se utvrdi koliki je broj kandidata mlađih od 35 godina koji se pojavljuju na izbornim listama i uporede strukture sadašnjeg parlamentarnog sastava i parlamentarnog sastava koji sledi nakon majskih izbora i utvrdi da li je došlo do eventualnog povećanja ili smanjenja broja poslanika mlađih od 35 godina.

Novina ovogodišnjih parlamentarnih izbora je to da je redosled na izbornim listama konačan i da se ne može menjati nakon održanja izbora, odnosno osvojeni mandati se dodeljuju prema redosledu kandidata na listama, počevši od prvog kandidata.¹⁰⁰ Dosadašnja praksa je bila takva da su stranke bile apsolutni gospodari poslaničkih mandata i dodeljivale mandate po sopstvenom nahođenju, bez obzira na redosled kandidata koji se nalazi na izbornoj listi. Pošto se u izbornoj praksi Srbije koriste zatvorene izborne liste, tj. birač nema moć da utiče na redosled kandidata na listi, već samo zaokružuje izbornu listu, apsolutnu moć odlučivanja o tome ko će biti kandidat i koju poziciju zauzima na izbornoj listi poseduju političke partije. Upravo nas ovi razlozi navode da utvredimo kolika je zastupljenost mladih na izbornim listama, jer na taj način ćemo i uvideti koliko su partijske strukture spremne da povere mandat mlađim kandidatima.

¹⁰⁰ Zakon o izmenama i dopunama izbora narodnih poslanika čl. 84., „Službeni Glasnik RS“, br. 36/2011, 05/2011

Cilj ove analize jeste da se utvrdi kolike šanse imaju kandidati mlađi od 35 godina da osvoje mandate i uđu u parlament. Velika je razlika ako se mladi koriste kao igrači koji greju rezervnu klupu i zauzimaju zadnja mesta na izbornim listama u odnosu na to da li im se pruža prilika da se probiju na vrh liste i dobiju šansu za eventualno osvajanje mandata.

U Tabeli 1 se može videti spisak svih izbornih lista koje su učestovale na nedavno održanim parlamentarnim izborima sa tačnim brojem kandidata mlađih od 35 godina na svakoj od izbornih lista.

Tabela 1: Spisak izbornih lista koje su učestovale na parlamentarnim izborima 6.5.2012. godine

Izborne liste/ Političke stranke	Ukupan broj kandidata na izbornim listama	Broj kandidata na listi mlađih od 35 godina	Procenat (%) mlađih od 35 godina
Izbor za bolji život - Boris Tadić	250	66	26
Srpska radikalna stranka - dr Vojislav Šešelj	250	41	16
Ujedinjeni regioni Srbije - Mlađan Dinkić	245	50	20
Preokret - Čedomir Jovanović	250	75	30
Pokrenimo srbiju - Tomislav Nikolić	250	46	18
Demokratska stranka Srbije - Vojislav Koštunica	250	35	14
SPS, PUPS, JS - Ivica Dačić	250	42	17
Dveri za život Srbije	209	85	40
Savez vojvođanskih mađara - Ištvan Pastor	250	97	40
Reformistička stranka	175	81	46
SDA sandžaka - dr Sulejman Ugljanin	17	30	56
Pokret radnika i seljaka	190	55	29
Socijaldemokratski savez - Nebojša Leković	182	42	23
Sve zajedno - Emir Elfić	68	22	32
Kolacija albanaca preševske doline	11	2	18
Crnogorska partija	52	19	36
Komunistička partija - Josip Broz	60	7	11
Nijedan od ponuđenih odgovora	93	35	38

Napomena: Podaci koji se nalaze u tabeli su dobijeni analizom izbornih lista koje se nalaze na zvaničnom sajtu RIK-a: http://www.rik.parlament.gov.rs/cirilica/propisi_frames.htm. Autorka je za donju starosnu granicu koristila 18 godina, dok je gornja starosna granica 35 godina, odnosno u starosnu grupu mlađih od 35 godina se ubrajaju i kandidati koji ove godine pune 35 godina.

Na osnovu analize podataka sadržanih u Tabeli 1, možemo zaključiti da je najveći procenat mlađih od 35 godina - u daljem delu teksta: mladi, prisutan na izbornim listama nacionalnih manjina (SDA Sandžaka - Sulejman Ugljanin – 56% i SVM - Ištvan Pastor – 40%) i na izbornim listama stranaka koje nisu prešle census: Reformističke stranke (46%) i Dveri za život Srbije (40%). Najniži procenat mlađih se nalazi na dve izborne liste koje nisu prešle census: Komunistička partija - Josip Broz (11%) SRS - dr Vojislav Šešelj (16%) zatim slede dve liste koje su prešle census: DSS - Vojislav Koštunica (14%), i SPS-PUPS-JS (17%). U daljem delu rada ćemo se baviti analizom izbornih lista stranaka, koje su ušle u parlament. Ovde moramo naglasiti da bi izborna lista SPS-PUPS-JS morala imati veći broj mlađih na svojim listama s obzirom na to da stožer ove predizborne koalicije SPS pretenduje da se definiše kao stranka moderne levice. Jedna od centralnih ideja stranaka moderne levice jeste ideja jednakosti svih društvenih grupa, tako da bi ova partija u budućnosti trebalo da povede malo više računa o reprezentativnosti mlađih kandidata.

Stranke koje imaju oko četvrtinu mladih na svojim izbornim listama, a prešle su cenzus su: Demokratska stranka (DS), Liberalno demokratska partija (LDP) i Ujedinjeni regioni Srbije (URS). Na izbornoj listi DS-a mladi zauzimaju 67 od 250 mesta, što čini 26% i to je na zadovoljavajućem nivou. Moramo napomenuti i to da su mladi na izbornoj listi pretežno ravnomerno raspoređeni, u prvih sto se nalazi 22%, što nije veliko odstupanje u odnosu na prosek celokupne izborne liste od 26%. Lista LDP ima najveći broj mladih na izbornim listama – 30%, ako isključimo stranke nacionalnih manjina, kada govorimo o strankama koje su prešle cenzus. Ova lista ima najmanja odstupanja kada poredimo prvih 100 mesta, 29% mladih, u odnosu na prosek celokupne izborne liste od 30%. Izborna lista URS-a nema kao prethodne dve stranke ravnomeran raspored kandidata mlađih od 35 godina. U prvih 100 kandidata mladi zauzimaju samo 13 mesta, dok se u drugoj polovini liste nalaze preostalih 37 kandidata.

Sledeća tema je analiza izborne liste Pokrenimo Srbiju na čelu sa Naprednom strankom. Na svojim izbornim listama imaju samo 18% mladih, što je ispod proseka ako uporedimo sa LDP-om, DS-om i URS-om. U prvih sto kandidata se nalazi samo 15 kandidata mlađih od 35 godina, što je manje od proseka liste od 18%. Ove stranka je prvi put ove godine nastupila samostalno na izborima nakon izlaska frakcije na čelu sa Tomislavom Nikolićem iz SRS-a. Nakon razlaza sa radikalima ova stranka je u procesu transformacije i utvrđivanja svoje ideološke okosnice, koja se sada bazira na evropskim principima i vrednostima. Uprkos tome, vidimo da na izbornoj listi ova stranka nije ponudila dovoljno kandidata mlađih od 35 godina. Moramo napomenuti da su se funkcioneri ove stranke u nekoliko navrata tokom izborne kampanje obraćali mladima i isticali potrebe poboljšanja položaja mladih, sa posebnim naglaskom na mlade naučnike i talente koji prema rečima popredsednika A. Vučića zaslužuju „veću brigu države i svih nas“¹⁰¹

Iako se čelnici ove partije slažu sa maksimumom da mladi zaslužuju više, kada pogledamo izbornu listu, vidimo da SNS zajedno sa svojim partnerima nije smatrao da mladima treba dati više ili nije imao adekvatan izbor kada govorimo o omladini u redovima ovih stranaka.

Analizom ovih podataka možemo pretpostaviti sledeće: prvo, mladi na izbornim listama nacionalnih manjina su više motivisani za politički angažman ili im institucionalni mehanizmi u okviru stranaka čiji su članovi olakšavaju proboj do pozicioniranja na izbornoj listi u odnosu na mlade u ostalim strankama; drugo, izuzetno visok procenat mladih na listi Dveri, čak 40%, potvrđuje tezu da se mladi polako ali sigurno okreću ka desnom polu ideološkog spektra. Ovu tezu da su mladi skloniji desničarskim idejama, nego idejama centra i levece potvrđuje i pomenuto istraživanje. Naime, čak 29% populacije mladih se ubraja u negativne vrednosne grupe (rasiste i nedemokrate) čije se vrednosne orijentacije baziraju na: visokom stepenu autoritarnosti i nacionalizma i visokom nivou nedemokratičnosti. Naspram njih, postoji 15% mladih koji se ubrajaju u grupu „modernih“, oni su: nenacionalno opredeljeni, antirasisti, nisu konformisti, i imaju poverenje u demokratiju kao poredak. Međutim, ovde se mora napomenuti da su mladi u odnosu na prosek Srbije moderniji, manje tradicionalni i manje skloni rasističkim stavovima. Ohrabrujuće je da samo 11% pokazuje sklonost ka rasističkim orijentisanim stavovima i 30% njih se izjašnjava kao modernisti, zabrinjavajući je podatak da se samo 23% mladih izjašnjava kao demokrate (CeSID/CNP/FES, 2012: 41). Ako ovome dodamo već pomenuto nepoverenje prema državnim i političkim institucijama, koje funkcionišu u okviru sadašnjeg demokratskog poretka, podatak da, većina mladih nema poverenje u demokratiju kao poredak, nije iznenađujuć. Kada govorimo o poverenju u demokratski poredak treba razlikovati poverenje u demokratiju kao jedan tip državnog i društvenog uređenja od poverenja u demokratiju koja se razvija u konkretnim političkim i društvenim prilikama Srbije. Kao zaključak se nameće da među mladima vlada tendencija nepoverenja prema konkretnom demokratskom poretku koji funkcioniše u trenutnim društvenim i političkim prilikama Srbije a čiji su glavni kreatori političke elite.

¹⁰¹ Vidi na: http://www.b92.net/info/izbori2012/vesti.php?yyyy=2012&mm=04&dd=16&nav_id=600949

Pošto smo ustanovili starosnu strukturu izbornih lista, sada ćemo prikazati koji su to kandidati mlađi od 35 godina koji će dobiti šansu da postanu mandatar Narodne Skupštine.

U Tabeli 2 je dat prikaz kandidata mlađih od 35 godina koji su poslanici u okviru parlamentarnog sastava iz 2008. godine, dok se u Tabeli 3 se nalazi prikaz kandidata mlađih od 35 godina koji bi eventualno mogli osvojiti mandat u okviru budućeg parlamentarnog sastava koji je izabran na majskim izborima. U toku analitičke obrade podataka, koristile su se izborne liste sa nedavno održanih izbora i zvanični rezultati osvojenih glasova/mandata Republičke izborne komisije.¹⁰² Metod koji je korišćen tokom procene koji kandidati će postati deo budućeg parlamentarnog sastava jeste upoređivanje broja kandidata na izbornim listama sa brojem mandata koje je lista osvojila na izborima. Mora se upozoriti da se struktura poslaničkog sastava koji je dat u Tabeli 3 može promeniti posle formiranja vlade tj. ukoliko dođe do pomeranja mandata naniže na izbornim listama.

Tabela 2: Struktura Narodne skupštine, saziv 2008. godine

Poslanička grupa	Broj članova	Broj kandidata mlađih od 35
Za evropsku Srbiju	78	15
Srpska radikalna stranka	57	8
Ujedinjeni regioni Srbije	24	4
Napred Srbijo	21	3
Demokratska stranka Srbije	20	2
Socijalistička partija Srbije - Jedinstvena Srbija	15	2
Liberalno demokratsk partija	12	4
Nova Srbija	9	2
Poslanička grupa manjina	7	4
Partija ujedinjenih penzionera Srbije	5	/
Samostalni narodni poslanici	2	/
Ukupno	250	44

Napomena: Podaci o strukturi poslaničke grupe preuzeti sa zvaničnog sajta Narodne skupštine republike Srbije: <http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina-/sastav/poslanicke-grupe.48.901.html>. Prilikom utvrđivanja broja kandidata mlađih od 35 godina su se uzimali u obzir kandidati koji su u 2008. godini imali manje od 35 ili 35 godina.

Tabela 3: Struktura Narodne skupštine nakon izbora 2012. godine

Izborna lista	Br. mandata	Br. kandidata mlađih od 35 godina
Pokrenimo Srbiju	73	9
Izbor za bolji život	67	14
Socijalistička partija Srbije - Jedinstvena Srbija - Partija ujedinjenih pemzionera	44	5
Demokratska partija Srbije	21	3
Preokret	20	2
Ujedinjeni regioni Srbije	16	1
Savez vojvođanskih Mađara	5	3
Nijedan od ponuđenih odgovora	1	1
Sve zajedno	1	1
Stranka demokratske akcije Sandžaka	2	/
Ukupno	250	39

Napomena: Podaci o strukturi izbornih lista i broju osvojenih mandata su preuzeti sa zvaničnog sajta RIK-a: http://www.rik.parlament.gov.rs/cirilica/saopstenja_frames.htm. Ovde se mora napomenuti da je ovo rezultat koji se pretpostavlja na osnovu izbornih rezultata i da može doći do pomeranja kandidata i menjanja strukture posle sastavljanja Vlade, ali se ne očekuju bitnije promene u broju poslanika mlađih od 35 godina.

¹⁰² Podaci o izbronom listama na: http://www.rik.parlament.gov.rs/cirilica/propisi_frames.htm; Podaci o broju osvojenih mandata vidi na: http://www.rik.parlament.gov.rs/cirilica/saopstenja_frames.htm

U daljem delu rada će biti data komparativna analiza parlamentarnog sastava 2008. i sastava koji sledi nakon izbora 2012. Metod koji je korišćen prilikom ove komparativne anlike je sledeći: broj poslanika u okviru poslaničke grupe iz saziva 2008. se upoređivao sa osvojenim mandatima na izborima 2012. stranke koja se nalaze u poslaničkoj grupi.

Upoređivanjem podataka možemo zaključiti da će broj mladih u budućem sazivu parlamenta biti smanjen za 5 poslanika, što je procentualno smanjenje od 11%. Nije nimalo ohrabrujuća činjenica što se broj mladih u parlamentu smanjio. Čak i ako se uzme u obzir da će se posle sastavljanja vlade liste pomeriti nadole, ne verujemo da će to u značajnijoj meri promeniti strukturu mladih u parlamentu, eventualno će se izjednačiti sa prošlogodišnjim brojem. Mandatari mlađi od 35 godina će u narednom sazivu Narodne skupštine, prema trenutnom rasporedu mandata na izbornim listama, činiti samo 16% od njenog ukupnog poslaničkog sastava, što nije dovoljno reprezentativan broj. Parlament je institucija koja predstavlja most ili vezu između vlade i građana i koja reprezentuje (predstavlja) građane (Orlović, 2006: 87) Tumačenje ove definicije nam ukazuje da parlament Srbije ne reprezentuje u dovoljnoj meri mlađu populaciju naše države.

Kada govorimo o kandidatima na pojedinačnim izbornim listama, zaključujemo da je odnos partija koje su povećale broj mladih mandata i partija koje su smanjile taj broj približno jednak. Negativan trend beleže URS i LDP. Za Ujedinjene regione Srbije činjenica da su smanjili broj kandidata kojima je pripao mandat sa četiri na jedan nije naročito pohvalna, ali sa druge strane ne iznenađuje, kao što je već istaknuto, u prvih 100 kandidata je bilo samo 13 mladih. URS je za glavne okosnice svoje izborne kampanje izabrao ideju regionalizacije i ravnomernog ekonomskog razvoja, tako da se čini da je ova stranka više vodila računa o kriterijumu teritorijalne reprezentativnosti nego o zastupljenosti mlađe populacije. Međutim, ovde moramo istaći činjenicu da je URS zabeležio pad osvojenih mandata u odnosu na parlamentarni saziv iz 2008. godine – sa 24 na 16 (vidi Tabele 2 i 3).

Stranka koja ne samo da nije podmladila svoj budući parlamentarni sastav, već je dva puta smanjila broj mladih mandata, je Liberalno demokratska partija (LDP). Broj poslanika mlađih od 35 godina je sada 2 u odnosu na parlamentarni saziv iz 2008. godine kada je bio 4. Ovde se mora naglasiti da je LDP na izborima 2008, nastupao samostalno, dok je na sadašnjim izborima nastupio u okviru koalicije „Preokret“ zajedno sa Srpskim pokretom obnove (SPO), pa se može očekivati da je to jedan od faktora koji su uticali na strukturu mandata mlađih od 35. Bez obzira na sve, od ove stranke se očekivalo da ima više mlađih mandata u parlamentu iz dva razloga. Prvi razlog je sledeće: ova stranka se tokom izborne kampanje, kao i inače, obraćala mlađim generacijama biračkog tela i računala upravo na njihove glasove. Da podsetimo - u istraživanju javnog mnjenja, 10% građana mlađih od 35 godina podržava ovu stranku. Tako da, po jačini biračke podrške čine treću stranku među mladima. Stranke koje imaju prvo i drugo mesto po jačini podrške među mladima su DS sa 31% podrške i SNS sa 24% podrške. (CeSID, mart 2012). Drugo, napomenuto je već da je ova stranka imala najveći procenat mladih na izornoj listi – 30%, ako izuzmemo stranke nacionalnih manjina. Samo dva kandidata mlađih od 35 godina od ukupnih 20 su nezadovoljavajuć rezultat naspram 30% mladih na listi.

Sledi prikaz promene starosne slike dve stranke koje uživaju najveću podršku među mladima. Napomenuto je da je stranka sa najvećom podrškom među mladima Demokratska stranka (DS) – 31% (CeSID, mart 2012). DS ima i u sazivu 2008. kao i u sazivu koji je izabran na nedavnim izborima najviše poslanika mlađih od 35 godina u svojim parlamentarnim redovima, bilo da se ugleda ukupni zbir (15 i 14) ili procentualno (19% i 21%). Ova stranka takođe beleži pad broja mandata mlađih od 35 godina – sa 15 na 14. Ali, ako uporedimo broj poslanika koje je imala poslanička grupa „Za evropsku Srbiju“ u sazivu iz 2008 – 78 naspram osvojenih 67 mandata na ovim izborima

(<http://www.rik.parlament.gov.rs>: maj 2012) registruje se neznatno povećanje od 2%. Demokratska stranka je partija koja u svojim omladinskim redovima smešta 21% svojih članova (<http://www.ds.org.rs/o-nama/ds-u-brojkama>: maj 2012). Ovaj prosek od 21% prati i parlamentarnu strukturu, pa se može pretpostaviti da se rukovodstvo stranke vodilo kriterijumom reprezentativnosti svojih mlađih članova u procesu sastavljanja izbornih lista, jer je u proseku svaki peti kandidat za mandataru upravo kandidat mlađi od 35 godina. Iako je ova stranka najviše zadovoljila kriterijum reprezentativnosti mlađe populacije, 14 kandidata mlađih od 35 godina naspram 67 mandata je ipak nedovoljno reprezentativan broj ako sagledamo brojnost i potencijal njenog omladinskog aparata kao i podršku koju uživa kod mlađe populacije. DS kao stranka sa najvećom podrškom među mlađom populacijom bi morala da ukaže veći stepen poverenja mlađim kandidatima i pusti ih u svoje parlamentarne redove.

Druga stranka po jačini podrške među mladima – 24% je Srpska napredna stranka (SNS) (CeSID, mart 2012). Napomenuli smo već da je ova stranka prvi put nastupila samostalno na parlamentarnim izborima od razlaza sa Srpskom radikalnom strankom. U neposredno održanoj izbornoj trci se udružila sa nekoliko partnera u okviru izborne liste „Pokrenimo Srbiju“. Ukazano je već na činjenicu da je broj kandidata mlađih od 35 godina na ovoj izbornoj listi ispod proseka – 18% i da naspram podrške koju uživa ova stranka među mladima, ovo nije zadovoljavajući broj. Ako ova stranka zaista želi da dovrši proces svoje „proevropske“ transformacije i nastupi kao jedan nov politički subjekt moraće da „podmladi“ svoje stranačke redove. Broj mladih koji će ući u parlament povećan je u odnosu na saziv 2008. Ali ovaj napredak ne možemo smatrati značajnim jer su u prošlom sazivu uzela učešće samo 3 predstavnika mlađe populacije. Izborna lista ove stranke je dobila tri i po puta više mandata u budućem sazivu (21: 73), dok u parlament ulazi samo 9 kandidata mlađih od 35 (vidi Tabelu 2 i 3). Procentualna zastupljenost mladih među parlamentarnim redovima ove izborne liste će biti samo 12%. Mora se istaći da ovo nije dovoljno afirmativan broj za stranačku omladinu SNS-a. Ono što je posebno interesantno za ovu listu je to da su svih devet kandidata pripadnice ženskog pola, tako da se nameće zaključak da proboj ovih mladih kandidata u prve redove liste predstavlja direktnu posledicu primene Zakona o izmenama i dopunama Zakona o izboru narodnih poslanika gde je svaka treća osoba „pripadnik onog pola koji je manje zastupljen na listi“¹⁰³ a u slučaju ove liste, to je ženski pol. Pitanje je da li bi i ovih devet poslanika dobilo mesto u vrhu liste da nije bilo primene pomenutog zakona.

Stranke koje su takođe povećale broj svojih kandidata koji će imati šansu da postanu mandatari budućeg saziva parlamenta su Demokratska stranka Srbije (DSS) i izborna lista Socijalistička partija Srbije - Jedinstvena Srbija - Partija ujedinjenih penzionera Srbije (SPS-JS-PUPS). DSS je napravio pomak sa dva na tri mandatara mlađih od 35, ali je ove godine dobio jedan mandat više u odnosu na izbore 2008. godine (vidi Tabelu 2 i 3). Izborna lista SPS-PUPS-JS će u predstojećem sazivu imati za tri više predstavnika mlađih od 35 (vidi Tabelu 2 i 3). Međutim ova partija je znatno povećala broj osvojenih mandata u odnosu na izbore 2008. godine sa 20 mesta u parlamentu na 44, ali se odlučila da zadrži isti procenat mladih mandatarata – 10%. U prethodnom delu rada je napanuto da ova partija nije imala dovoljno reprezentativan broj mladih na izbornim listama samo 17%.

Političke partije imaju ključnu ulogu u političkom procesu, njih biramo na izborima, one nam nude kandidate za koje glasamo, one daju kandidate za javne funkcije, one su ključan faktor u formiranju političkih institucija, samim tim i u kreiranju i sprovođenju javnih politika. Svaka promena mora početi među njihovim redovima, jer „Arhimedovu polugu za podizanje kapaciteta političkih institucija u svakom mladom demokratskom političkom sistemu, pa i u Srbiji, čine

¹⁰³ Zakon o izmenama i dopunama Zakona o izboru narodnih poslanika, član 40, Službeni glasnik RS, br. 10/03, 12/04.

političke partije“ (Pavlović: 2012), podizanje kapaciteta političkih institucija vodi i povraćaju poverenja. Zato političke partije moraju da omoguće mladima unutar svojih partijskih struktura da imaju više uticaja na donošenje odluka.

UMESTO ZAKLJUČKA

Osnovna namera rada je bila da se prikaže slika političkog života Srbije iz vizure mlađe populacije. Pokušao se dati odgovor na pitanja: kako mladi vide i ocenjuju politička zbivanja, koliki stepen poverenja imaju u političke institucije, koliko veruju glavnim političkim akterima - partijama, da li su spremni da aktivno učestvuju u političkom životu. Odgovori na ova pitanja nisu ohrabrujući. Mladi imaju izuzetno pasivan odnos prema većini političkih pitanja. Ako se pogledaju rezultati istraživanja javnog mnjenja stvara se utisak da mladi doživljavaju politiku kao sferu koja im je nedokučiva i koja ih se ne tiče i ne pokazuju veliko interesovanje za bilo šta što je „političko“. Spremnost na politički aktivizam bilo kakve vrste je na vrlo niskom nivou, što i nije iznenađujuće, ako sagledamo činjenicu da mladi imaju vrlo nepoverljiv stav prema političkim institucijama. Jedini oblik političke aktivnosti koji se ispoljava među većinom mladih jeste izlazak na izbore.

Nameće se kao pitanje da li su ovaj stepen pasivnosti i nepoverenja opravdani? Odgovor na ovo pitanje nije nimalo jednostavan, jer svaki odnos zahteva dve strane. Mora se istaći da je stepen nepoverenja uzajaman, niti mladi veruju političkim akterima, niti politički akteri veruju mladima. Najbolji dokaz za tu tvrdnju nam je odgovor na ovo pitanje: koliko mladih zaista dobija šansu da zauzme mesto i poziciju koja im daje stvarnu priliku za politički uticaj. Ako se pogleda koliko su mladi zastupljeni u parlamentu, instituciji koja između ostalog treba da predstavlja sve građane, pa i one mlađe i neiskusnije, reklo bi se da su razlozi opravdani. Kako ostvariti interese i zahteve mlađe populacije ukoliko nemaju svoje predstavnike? Na osnovu nalaza i podataka koji su izloženi u radu uviđa se da mladi ne veruju akterima koji kreiraju političku realnost Srbije. Poruka koja bi se mogla uputiti svim političkim akterima je da bi u budućnosti trebalo da vode malo više računa o priritetima i interesima mladih prilikom donošenju političkih odluka.

Politički uticaj mladih u Srbiji je na vrlo niskom nivou i ovo mora da se promeni jer svaka pogrešna odluka koja je doneta danas će stići na naplatu mlađim generacijama, i to je razlog zbog kojeg moraju da se uključe u proces odlučivanja u većoj meri. Ali, sa druge strane, držanje po strani i pristajanje na biranje između dva zla nije rešenje. Odgovornost za ovako pesimističnu sliku dele obe strane, jer je za poboljšanje položaja mladih potreban veći stepen njihovog angažmana i samoorganizovanja, kao i nastupanje sa jasno formulisanim zahtevima.

LITERATURA

Mihailović, Srećko (2012) Predizborne beleške - Esej na belom papiru, u: Politički život, br. 4, str. 45-54; CeSID, CNP, FES, Istraživanje javnog mnjenja mart 2012. godine – Stavovi mladih o društveno-političkim prilikama, <http://www.fes.rs/pubs/2012/pdf/Stavovi%20mladih%20o%20društveno%20politickim%20prilikama%20u%20Srbiji.pdf>, Pristupljeno: maj 2012

Orlović, Slaviša (2006) Parlamentarizam i partijski život, u: Vukašin Pavlović (ur) Političke institucije i demokratija, Fakultet političkih nauka, Beograd, str. 77-99

Pavlović, Vukašin (2012) Država i društvo, Čigoja štampa, Beograd

Stojiljković, Zoran (2006) Partijski sistem Srbije, Službeni glasnik, Beograd

Slavujević, Zoran (2010) Institucije političkog sistema - Umesto simboličkog izraza prava građana da vladaju sredstvo vladavine nad građanima, u: Srećko Mihajlović (ur) Kako građani Srbije vide tranziciju- Istraživanje javnog mnjenja tranzicije, Friedrich Ebert Stiftung, Beograd

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o izboru narodnih poslanika, član 40, Službeni glasnik RS, br. 10/03, 12/04

<http://www.baterija.org>

<http://www.b92.net>

<http://www.ds.org.rs>

<http://www.fes.rs>

<http://www.parlament.gov.rs>

<http://www.rik.parlament.gov.rs>

<http://www.tilburguniversity.edu>

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

316.648:342.8(497.11)(082)

316.658(497.11)(082)

324(497.11)"2012"(082)

ZAŠTO glasam kako glasam ako uopšte
glasam : zbornik radova sa konferencije /
[urednik Zoran Stojiljković]. - Beograd :
Friedrich Ebert Stiftung, 2012 (Beograd :
Grafolik). - 222 str. : graf. prikazi, tabele; 21 cm
Tiraž 300. - Str. 5-6: U traganju za
odgonetkom izborne slagalice / Zoran
Stojiljković. - Napomene i bibliografske
reference uz tekst. - Bibliografija uz većinu radova.

ISBN 978-86-83767-35-9

а) Политичко понашање - Србија - Зборници
б) Гласачи - Вредносна опредељења - Србија
- Зборници с) Избори - Србија - 2012 -
Зборници

COBISS.SR-ID 193186572

**ZASTO GLASAM
KAKO GLASAM
AKO UOPSTE GLASAM**

ZBORNIK RADOVA SA KONFERENCIJE

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

**CENTAR ZA
DEMOKRATIJU**